Educația multietnică în zonele de graniță europeană

Suport de curs.

Author: Prof.univ.dr.habil Karla Barth

Educația multietnică în zonele de graniță europeană

Prof.univ.dr.habil Karla Barth

Content/Cuprins

- C1: Educația
- C2: Dimensiuni contemporane ale educației
- C3: Societăți Multiculturale, Oameni Pluriculturali și Proiectul Educației
- C4: Societățile europene sunt societăți multietnice
- C5: Societățile europene sunt societăți pluriculturale și interculturale
- C6: Educație multietnică și societăți multiculturale
- C7: Educație multietnică
- C8: **Toleranță, respect și dialog intercultural în educația multietnică**
- **C9/C10:** Exemple de realizare a educației multietnice în zonele de graniță din UE: România-Ungaria
- C11: Cehia-Germania (Bavaria)
- C12-C13: Alte cazuri
- Metode și strategii pentru clasa multietnică
- C14: Concluzii
- Bibliografie

Curs nr.1. Educația

Delimitări conceptuale

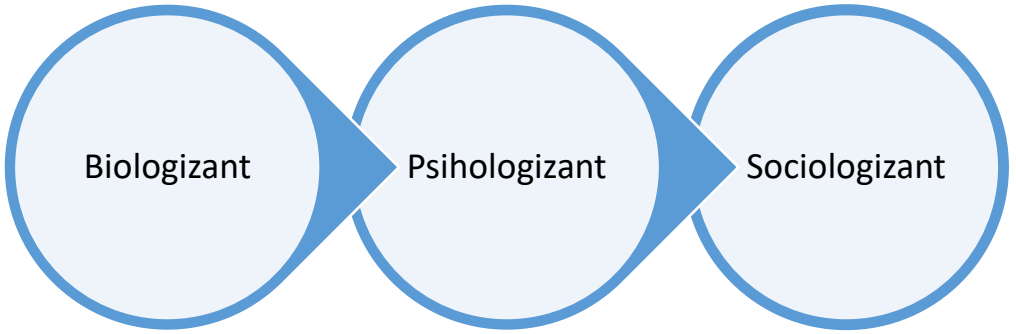
Semnificaţia conceptului de educaţie

- împotrivire faţă de incultură;
- acţiune de comunicare organizată şi controlată, care urmăreşte dezvoltarea experienţei practice sau sociale a indivizilor;
- exemplu social necesar pentru îmbunătăţirea calităţii vieţii;
- investiţie socială din perspectiva nevoilor sociale şi, mai ales, din perspectiva cerinţelor pieţei muncii.

Puncte de vedere majore în înţelegerea educaţiei

- *Biologizant* - ia ca sistem de referinţă, pentru înţelegerea educaţiei, realitatea biologică (vezi studiile de genetică şi studiile asupra eredităţii umane): educaţia este determinată genetic.
- *Psihologizant*- educaţia este o realitate psihologică, individualistă. În consecinţă, natura educaţiei şi finalităţile ei sunt implicite şi vizează dezvoltarea capacităţilor psihice până la limita maximă. Scopul educaţiei este de a orienta, de a stimula dezvoltarea.
- *Sociologizant,* conform căruia educaţia este un fenomen social. Prin urmare, educaţia este determinată din exterior şi este, prin excelenţă, un proces de socializare care vizează transformarea fiinţei biologice în fiinţă socială.

Concluzie: *Educaţia este un fapt pluridimensional biopsihosocial*.

Trăsăturile definitorii ale educaţiei (Cucoș,C.,2002)

- Educaţia este un demers aplicabil exclusiv fiinţei umane (pentru că presupune existenţa conştiinţei).
- Educaţia este deliberată, însă este mai mult o propunere, o intenţie şi nu o certitudine. Acţiunile întâmplătoare nu pot avea influenţă automată, ci sunt mediate, exploatate şi integrate într-un complex de mesaje educaţionale.
- În măsura în care influenţele sunt asumate de instituţii, acţiunile educaţionale permit organizare, structurare şi chiar planificare din perspectiva sarcinilor şi a timpului.
- Educaţia se realizează din perspectiva unui ideal de persoană, ideal acordat la reperele culturale şi istorice, naţionale şi internaţionale, precum şi la determinante psihologice, care ţin de psihologia vârstelor sau de caracteristicile unei generaţii.
- Educaţia nu este o etapă limitată la o anumită vârstă. Ea este un proces continuu şi permanent care se întinde pe tot parcursul vieţii unui individ.

Determinantele şi caracteristicile educaţiei

- *Caracterul socio-istoric* al educaţiei rezultă din interdependenţa existentă între educaţie şi social. Educaţia se supune legilor de dezvoltare a socialului, dar nu este o prelungire a sistemului social, ci o componentă cu un conţinut şi o structură internă care se diferenţiază de alte fenomene sociale. Educaţia este o acţiune socială care mijloceşte relaţia dintre individ şi societate, favorizând dezvoltarea omului prin intermediul socialului şi invers. În ce priveşte istoricitatea ei, sistemele de educaţie se schimbă în funcţie de tipurile de societate: educaţia a căpătat forme de realizare diferite şi finalităţi diferite în raport cu momentele istorice.
- *Caracterul naţional* al educaţiei Din punct de vedere formal, educaţia se realizează în structuri naţionale. Limba produce structuri mentale care determină dimensiunea etnică şi naţională a oricărei influenţe bazate pe comunicare. Caracterul naţional al educaţiei se situează la interferenţa conceptului de cultură cu cel de educaţie.
- *Caracterul universal* al educaţiei. Din punct de vedere universal, educaţia prezintă caracteristici de continuitate pe tot parcursul evoluţiei societăţii umane. Ea este cosubstanţială cu societatea, determinându-i progresul. Din punct de vedere internaţional, acest caracter al educaţiei se realizează prin studiul limbilor străine, a literaturii universale, a istoriei universale, a geografiei, prin structură, obiective şi conţinut. Prin conţinut, obiective şi prin structura sa, educaţia trebuie să răspundă realităţilor internaţionale.
- *Caracterul prospectiv* al educaţiei presupune faptul că educaţia ocupă un loc central în posibilitatea de anticipare a viitorului. Orice evoluţie socială şi economică viitoare depinde de progresele şi de resursele intelectuale şi umane ale societăţii. Educaţia îşi propune să creeze oameni pentru societăţi care nu există încă. Prin urmare, ea se raportează la cerinţele viitoare ale societăţii. Acest fapt presupune o schimbare de paradigmă în educaţie prin înţelegerea acestui fenomen social ca fiind capabil să creeze indivizi adaptabili, responsabili, capabili de raţionamente anticipative şi de învăţare inovatoare.

Perspective asupra educaţiei (Cerghit,I., 2001)

- *Educaţia ca proces* – este acţiunea de transformare în sens pozitiv şi pe termen lung a fiinţei umane.
- *Educaţia ca acţiune de conducere* – este dirijarea evoluţiei individului spre stadiul de persoană adultă, formată, autonomă şi responsabilă.
- *Educaţia ca acţiune socială* – este activitatea planificată care se desfăşoară pe baza unui proiect social şi care comportă un model de personalitate.
- *Educaţia ca interrelaţie umană* – este procesul de comunicare care necesită efortul comun şi conştient între cei implicaţi, dintre care unul este educator şi altul educat.
- *Educaţie ca ansamblu de influenţe* – include acţiuni deliberate ori nu, explicite sau implicite care într-un fel sau altul determină devenirea unui individ.

Curs nr.2: **Dimensiuni contemporane ale educației**

Probematica lumii contemporane

S-au identificat un nou tip de probleme care se impun atât prin caracterul lor presant, cât și prin dimensiunile lor universale:

- deteriorarea mediului,
- caracterul limitat al resurselor naturale,
- caracterul galopant al creșterii demografice
- Pandemia de COVID
- Migrarea
- Războaiele tot mai dese

- A fost evidențiat caracterul interdependent al acestor probleme, constatându-se ă dezvoltarea nu poate avea loc fără pace, că pacea nu se poate instaura fără respectarea drepturilor omului și asigurarea libertăților lor fundamentale, că acestea depind, la rândul lor, de asigurarea mijloacelor de subzistență și acces la cultură

Caracteristici ale problemelor lumii contemporane (Cucoș, C., 1998)

- caracter universal
- caracter global
- evoluție rapidă și greu previzibilă
- caracter pluridisciplinar
- caracter prioritar, presant

Cum poate rezolva educația aceste probleme?

- Educația este un factor de progres, de dezvoltare științifico-tehnică;
- Educația ajută la propagarea conținuturilor științifice,
- Educația găsește cele mai eficiente modalități de transpunere progresivă și sistematică a producției științifice în producție materială

Direcții de restructurare a educației

- necesitatea redimensionării activității educaționale
- *asigurarea unui echilibru optim* între dimensiunea informativă și dimensiunea formativă
- *extinderea atribuțiilor educaționale* la nivelul întregii vieți a individului și al altor factori și instituții/medii educaționale;
- *obiectivele educaționale să fie „infuzate" de conotații culturale europene și universale,* să determine orientarea învățământului spre cultivarea și asimilarea valorilor culturale autentice; acest aspect presupune luarea în considerație a dimensiunii culturale a dezvoltării personalității umane, afirmarea și îmbogățirea identității culturale specifice, promovarea cooperării culturale europene

Curs 3: Societăți Multiculturale, Oameni Pluriculturali și Proiectul Educației Multietnice

- Societățile contemporane sunt complexe și rolul educației se schimbă ca o consecință a schimbării societății. Ceea ce ar fi fost perceput anterior ca realități simple – în special ideea unui stat-națiune cu o singură limbă și o singură cultură împărtășită de toți cetățenii săi – nu mai sunt adevărate și, de fapt, au fost rareori așa. Multilingvismul în societăți și plurilingvismul indivizilor sunt acum obișnuite, iar educația pentru plurilingvism este necesară.

Diferența dintre multilingvism și plurilingvism

- **Multilingvism**: coexistă mai multe limbi într-o societate sau la un individ, fără neapărat interacțiune între ele.
- **Plurilingvism**: capacitatea unei persoane de a folosi mai multe limbi în mod integrat și flexibil, în funcție de context.
- **Exemplu practic**: un elev care vorbește română acasă, maghiară la școală și engleză online – și le combină în comunicare.
- **Implicații educaționale**: recunoașterea plurilingvismului în curriculum înseamnă valorizarea repertoriului lingvistic al elevului.

Oameni plurilingvi – identitate și competențe

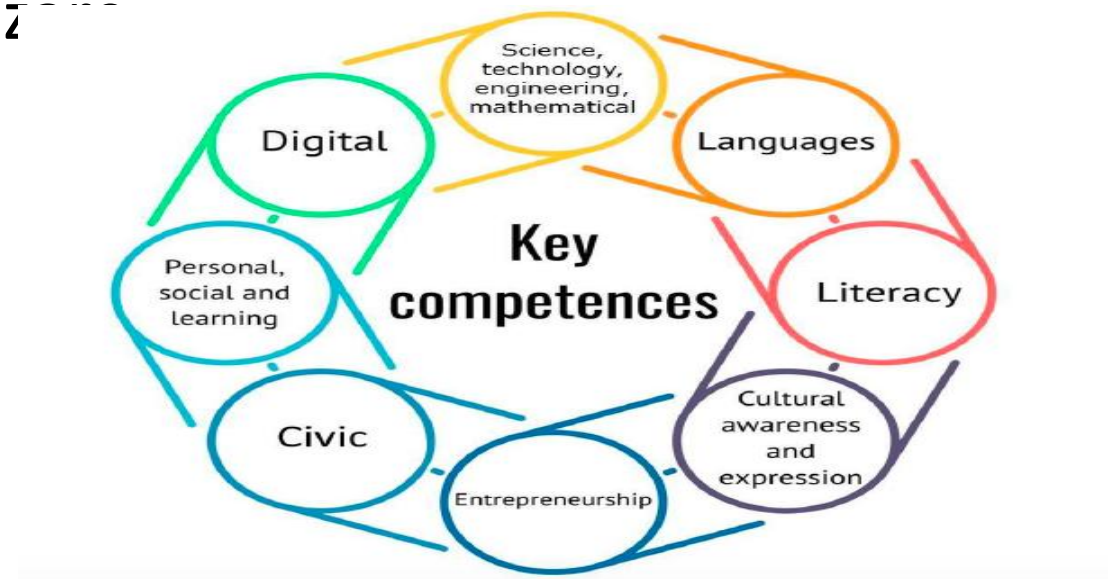
- **Identitate fluidă**: oamenii plurilingvi navighează între culturi și limbi, dezvoltând o identitate complexă.
- **Competențe cheie**:
- *Competența interculturală*: înțelegerea și respectarea diferențelor culturale.
- *Competența comunicativă*: adaptarea limbajului la interlocutor și context.
- *Empatie și flexibilitate cognitivă*: capacitatea de a vedea lumea din perspective multiple.

Exercițiu pentru curs: „Descrie o situație în care ai folosit două limbi pentru a rezolva o problemă.”

- Indivizii plurilingvi aparțin și se identifică cu grupări complexe, dintre care unele sunt temporare, care seamănă mai mult cu rețelele de interconectare decât cu grupurile stabile și numite, cum ar fi profesiile, naționalitățile sau minoritățile.

- În timp ce rolul învățământului obligatoriu a fost anterior acela de a confirma grupurile stabilite și de a introduce tinerii în identificarea cu acestea, acum este mai larg decât aceasta și include familiarizarea cu alteritatea grupurilor comparabile – alte naționalități, de exemplu – și perspectivele acestora asupra lumii, inclusiv percepțiile lor despre propriile convingeri, valori și comportamente luate de la sine înțeles.

- De asemenea, include educația și formarea în competențele necesare pentru interacțiunea cu oameni din alte grupări – și alte culturi – sub formă de competență și conștientiz[illegible] interculturală.

Societăți multietnice și educația plurilingvă

„Cum sprijinim plurilingvismul în școli multietnice?”

- **Conținut:**
- **Strategii didactice**:
  - Folosirea limbilor materne în activități de învățare.
  - Proiecte care valorizează diversitatea lingvistică (ex: „Ziua limbilor”).
  - Crearea unui mediu sigur pentru exprimarea în mai multe limbi.
- **Rolul profesorului**:
  - Facilitator al dialogului intercultural.
  - Model de deschidere și respect față de diversitate.
- **Impact**: creșterea incluziunii, reducerea discriminării, dezvoltarea competențelor globale.

- Educația interculturală și multietnică este un răspuns la aceste nevoi, dar termenul face parte dintr-o terminologie mai largă care trebuie clarificată înainte de a putea fi descrisă natura precisă a educației interculturale și multietnice

Curs 4: Societățile europene sunt societăți multietnice

Europa – un mozaic etnic și cultural

„Diversitatea etnică în Europa: Realitate istorică și contemporană”

- **Conținut:**
- **Fapt istoric**: Europa a fost mereu un spațiu de migrații, schimburi și conviețuire între popoare.
- **Exemple actuale**:
  - Franța: comunități maghrebiene, africane, asiatice.
  - Germania: turci, sirieni, polonezi.
  - România: maghiari, romi, ucraineni, germani.
- **Concept-cheie**: „multietnic” nu înseamnă doar coexistență, ci și interacțiune, influență reciprocă și negociere identitară.

Provocări și oportunități în societățile multietnice

Provocări:

- Stereotipuri și prejudecăți.
- Segregare socială sau educațională.
- Dificultăți de integrare lingvistică și culturală.

Oportunități:

- Îmbogățirea culturală și lingvistică.
- Inovație prin diversitate de perspective.
- Educație interculturală ca instrument de incluziune.

Exercițiu: „Identifică un exemplu de colaborare reușită între grupuri etnice în comunitatea ta.”

„Cum răspunde școala diversității etnice?”

Principii educaționale:

- Recunoașterea identităților multiple ale elevilor.
- Promovarea dialogului intercultural.
- Combaterea discriminării prin curriculum incluziv.

Practici eficiente:

- Proiecte tematice despre patrimoniul cultural.
- Implicarea părinților din comunități diverse.
- Formarea cadrelor didactice în competențe interculturale.

Impact: crearea unui mediu școlar echitabil, empatic și deschis.

- Societățile europene și Europa ca entitate sunt diverse din punct de vedere cultural, uneori ca urmare a schimbărilor granițelor politice care duc la încorporarea persoanelor dintr-o altă politică – în vremuri recente sau mai îndepărtate – uneori ca urmare a imigrării persoanelor din alte politici, uneori ca un „accident” al istoriei, deoarece au fost create state unde anterior existau alte tipuri de politică, fiecare cu propria sa cultură diferită.

- Unele puncte de vedere ale societăților multiculturale reprezintă culturile ca tradiții distincte, culturile minoritare funcționând în propriul spațiu privat și depinzând de valorile culturii dominante pentru existența lor continuă. Cu toate acestea, această idee a unei societăți multiculturale nu corespunde experienței reale de viață.

- Nu numai că granițele dintre grupuri sunt neclare, dar culturile minoritare sunt ele însele pluraliste în interior, iar simbolurile și valorile diferitelor lor grupuri constitutive sunt deschise negocierii, contestării și schimbării.

- Mai mult, indivizii din orice mediu se pot identifica cu valori asociate cu o serie de surse. În același timp, există și indivizi care pretind o identitate culturală mai delimitată.

- Astfel, o societate multiculturală nu este un mozaic de mai multe identități culturale fixe, ci o rețea de rețele transversale și identificări care sunt situate, contestate, dinamice și fluide și puternic dependente de context.

Curs nr.5: Societățile europene sunt societăți pluriculturale și interculturale

Ce înseamnă o societate pluriculturală?

- **Definiție**: o societate pluriculturală este una în care mai multe culturi coexistă, interacționează și se influențează reciproc, fără a fi asimilate sau segregate.
- **Diferență față de multiculturalism**:
- *Multiculturalism*: culturi coexistente, dar separate.
- *Pluriculturalism*: culturi în dialog, în contact, în transformare.
- **Exemplu european**: orașe ca Bruxelles, Londra sau Berlin, unde diversitatea culturală este vizibilă în limbă, gastronomie, artă, educație.
- **Concept-cheie**: „interculturalitate” – capacitatea de a construi punți între culturi.

- Toate societățile europene prezintă un anumit grad de diversitate sau pluralitate. În primul rând, există pluralitatea care vine odată cu diversitatea societăților multiculturale.
- O altă formă de pluralitate reflectă faptul că, în societățile europene contemporane, indivizii sunt adesea în poziția de a alege valori și idei dintr-o varietate de surse. De exemplu, indivizii pot respinge religiile și pretențiile lor și pot căuta credințe și valori din surse religioase și umaniste.

- Există o relație de interdependență între pluralitatea tradițională și modernă/postmodernă care creează schimbări și dezvoltări în cadrul unei tradiții culturale stabilite.
- De exemplu, există schimbări în credințe și practici de-a lungul generațiilor și acestea trebuie văzute nu doar în termeni de pluralitate tradițională, ci sub influențele pluralității moderne/postmoderne.
- Societățile europene pot cuprinde astfel o varietate de credințe, practici și expresii, iar pluralitatea modernă/postmodernă accentuează și mai mult această diversitate în cadrul culturilor, estompându-le marginile.

- Pluriculturalitatea trebuie să fie privită diferit față de interculturalitate. Pluriculturalitatea se referă la capacitatea de a se identifica și de a participa la mai multe culturi. Interculturalitatea se referă la capacitatea de a experimenta și analiza alteritatea culturală și de a folosi această experiență pentru a reflecta asupra unor chestiuni care sunt de obicei considerate de la sine înțelese în propria cultură și mediu.

- Interculturalitatea implică a fi deschis, interesat, curios și empatic față de oameni din alte culturi și utilizarea acestei conștientizări sporite a alterității pentru a se angaja și a interacționa cu ceilalți și, potențial, pentru a acționa împreună în scopuri comune.
- Interculturalitatea implică evaluarea propriilor modele zilnice de percepție, gândire, sentimente și comportamente pentru a dezvolta o mai mare cunoaștere de sine și înțelegere de sine. Interculturalitatea permite astfel oamenilor să acționeze ca mediatori între oameni de culturi diferite, să explice și să interpreteze perspective diferite.
- Interculturalitatea nu implică identificarea cu un alt grup cultural sau adoptarea practicilor culturale ale celuilalt grup. Interculturalitatea implică o serie de competențe cognitive, afective și comportamentale subiacente.

- Acestea includ cunoștințe (de exemplu, cunoștințe despre alte grupuri culturale și despre produsele și practicile lor și cunoștințele despre modurile în care oamenii din diferite culturi interacționează), atitudini (cum ar fi curiozitatea, deschiderea, respectul pentru alteritate și empatia), abilitățile de interpretarea și relaționarea (de exemplu, interpretarea unei practici dintr-o altă cultură și relaționarea acesteia cu practicile din propria cultură), abilități de descoperire (cum ar fi capacitatea de a căuta și de a dobândi cunoștințe noi despre o cultură și despre practicile și produsele acesteia); și Divizia de Politică Limbă 7 conștientizarea culturală critică (adică capacitatea de a evalua critic practicile și produsele culturii proprii și ale altora).

Educația într-o societate pluriculturală

„Cum cultivăm competențe interculturale în școală?”

- **Obiective educaționale**:
  - Dezvoltarea respectului față de diferențele culturale.
  - Încurajarea dialogului și colaborării între elevi din medii diverse.
  - Formarea unei identități deschise și flexibile.
- **Strategii didactice**:
  - Activități care valorizează patrimoniul cultural al elevilor.
  - Lecturi și proiecte despre migrație, identitate, diversitate.
  - Simulări și jocuri de rol pentru înțelegerea altor perspective.
- **Impact**: reducerea stereotipurilor, creșterea empatiei, pregătirea pentru o societate globalizată.

Curs nr. 6: **Educație multietnică și societăți multiculturale**

Educația multietnică – Premisă pentru incluziune

- „Ce este educația multietnică și de ce contează?”
- **Definiție**: educația multietnică promovează învățarea într-un mediu în care elevii aparțin unor grupuri etnice diferite, valorificând diversitatea ca resursă.
- **Obiective**:
  - Recunoașterea și respectarea identităților etnice.
  - Combaterea discriminării și a stereotipurilor.
  - Crearea unui climat școlar echitabil și empatic.
- **Exemplu de activitate**: „Ziua patrimoniului etnic” – fiecare elev prezintă elemente din cultura sa (muzică, limbă, obiceiuri).

Societățile multiculturale – Spații de învățare și transformare

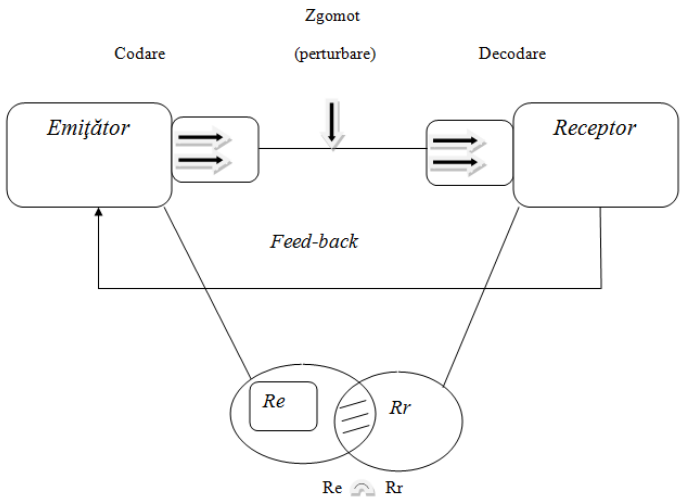
- „Cum ne pregătește multiculturalismul pentru lumea de azi?”
- **Caracteristici ale unei societăți multiculturale**:
  - Coexistența mai multor culturi în același spațiu social.
  - Necesitatea dialogului intercultural și a respectului reciproc.
- **Rolul educației**:
  - Formarea competențelor interculturale.
  - Încurajarea gândirii critice și a empatiei.
  - Pregătirea elevilor pentru o societate globalizată.
- **Provocare pentru elevi**: „Cum ai reacționa dacă colegul tău are obiceiuri culturale diferite de ale tale?”

- De o importanță crucială pentru menținerea și dezvoltarea societăților multiculturale este furnizarea de strategii educaționale care să crească gradul de conștientizare a problemelor și să încurajeze dialogul și comunicarea interculturală. Strategiile educaționale trebuie să identifice idei și valori comune sau care se suprapun, dar trebuie să identifice și să abordeze diferențele.

- Multiperspectivitatea poate fi promovată în cadrul curriculei de școlarizare obligatorie în diverse moduri, care sunt concretizate în limbile educației. Panoplia de limbi care constă din limbi regionale, minoritare și de migrație, limbile de școlarizare și limbile străine reprezintă mijlocul de exprimare a acestor perspective, iar modurile de predare a acestor limbi trebuie să țină cont de acest lucru în diferite moduri, în anumite perspective comparative și contrastante asupra „aceleași” fenomene.

- În programele de învățământ de limbă a doua sau străină, predarea limbilor diferitelor comunități – locale, regionale, minoritare sau naționale – atrage atenția asupra perspectivelor care variază de la un grup social la altul și de la societate la societate. Metode de predare și de conștientizare a experienței alterității, asociate cu o altă limbă există și continuă să se dezvolte.

- În cadrul limbilor învățate la școală, însuşirea discursurilor – atât ca și Limbaj cât și ca subiect, cât şi alte teme – implică, de asemenea, reflecția asupra modurilor multiperspective de analiză și înțelegere a realității.

- Sarcina profesorilor devine mai complexă atunci când mediază accesul la materii pentru cursanții din grupurile vulnerabile, în special cele din mediul imigrant. Povara învățării într-o limbă care nu este limba lor dominantă – în special pentru cei care învață deja de vârstă școlară la imigrare – este făcută mai grea de o altă dimensiune a predării și învățării.

Curs nr.7: **Educație multietnică**

Definiții/Definitions

- Ca un domeniu de studiu este conceput pentru a crește echitatea educațională pentru toți studenții (Banks & Banks, 1995)
- Este o idee, o mișcare de reformă educațională și un proces (Banks, 1997)
- O abordare progresivă pentru transformarea educației care critică holistic și răspunde politicilor și practicilor discriminatorii în educație (Gorski, 2010)

Țeluri

- Crearea unei învățări sigure, acceptabile și de succes pentru toți
- Creșterea gradului de conștientizare a problemelor globale
- Consolidarea conștientizării interculturale
- Întărirea conștiinței culturale
- Învățarea elevilor că există mai multe perspective istorice
- Încurajarea gândirii critice
- Prevenirea prejudecăților și discriminării

Dimensiuni

Figure 1. James Banks' five dimensions of multicultural education Banks' (2009)

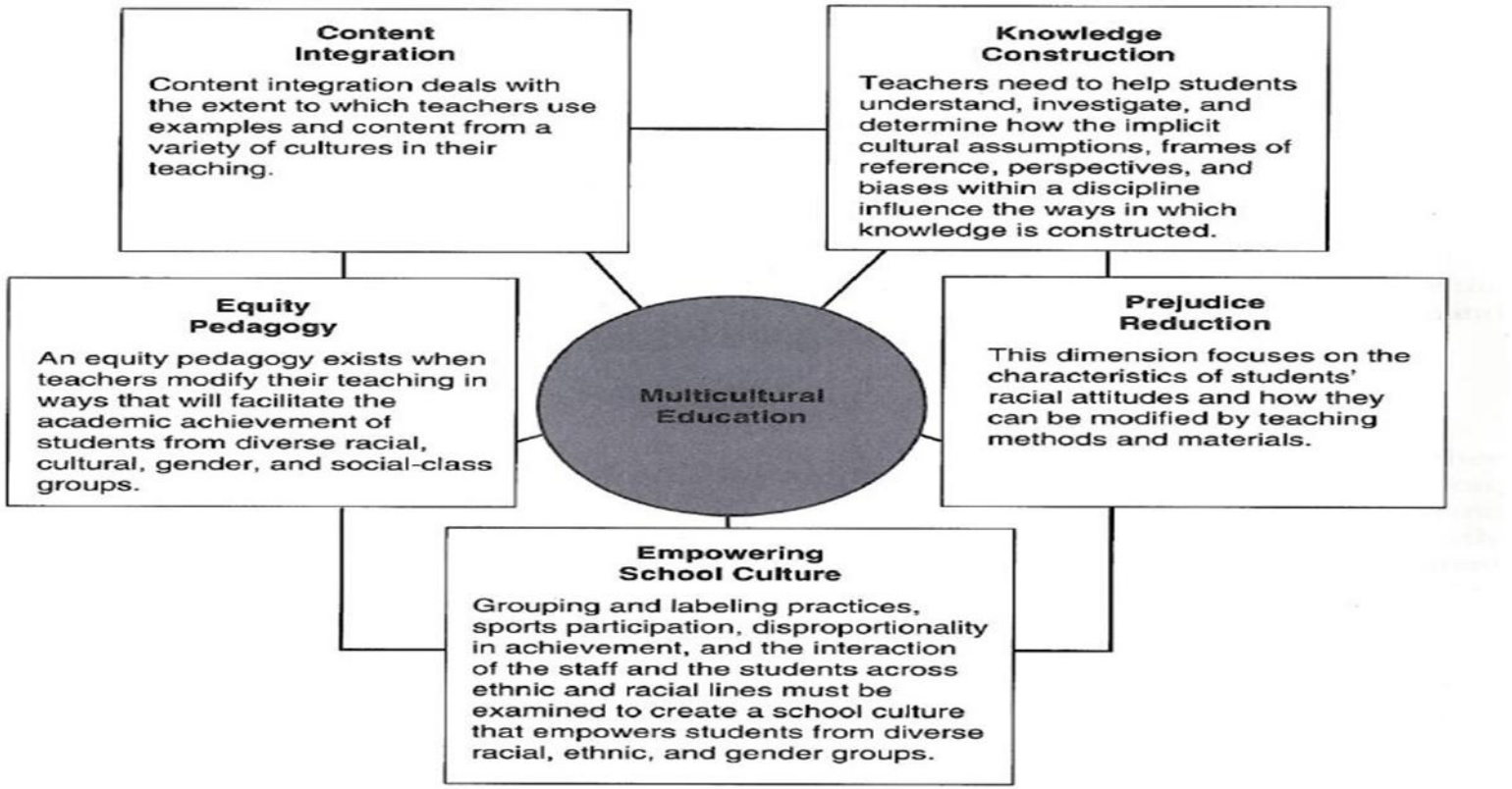

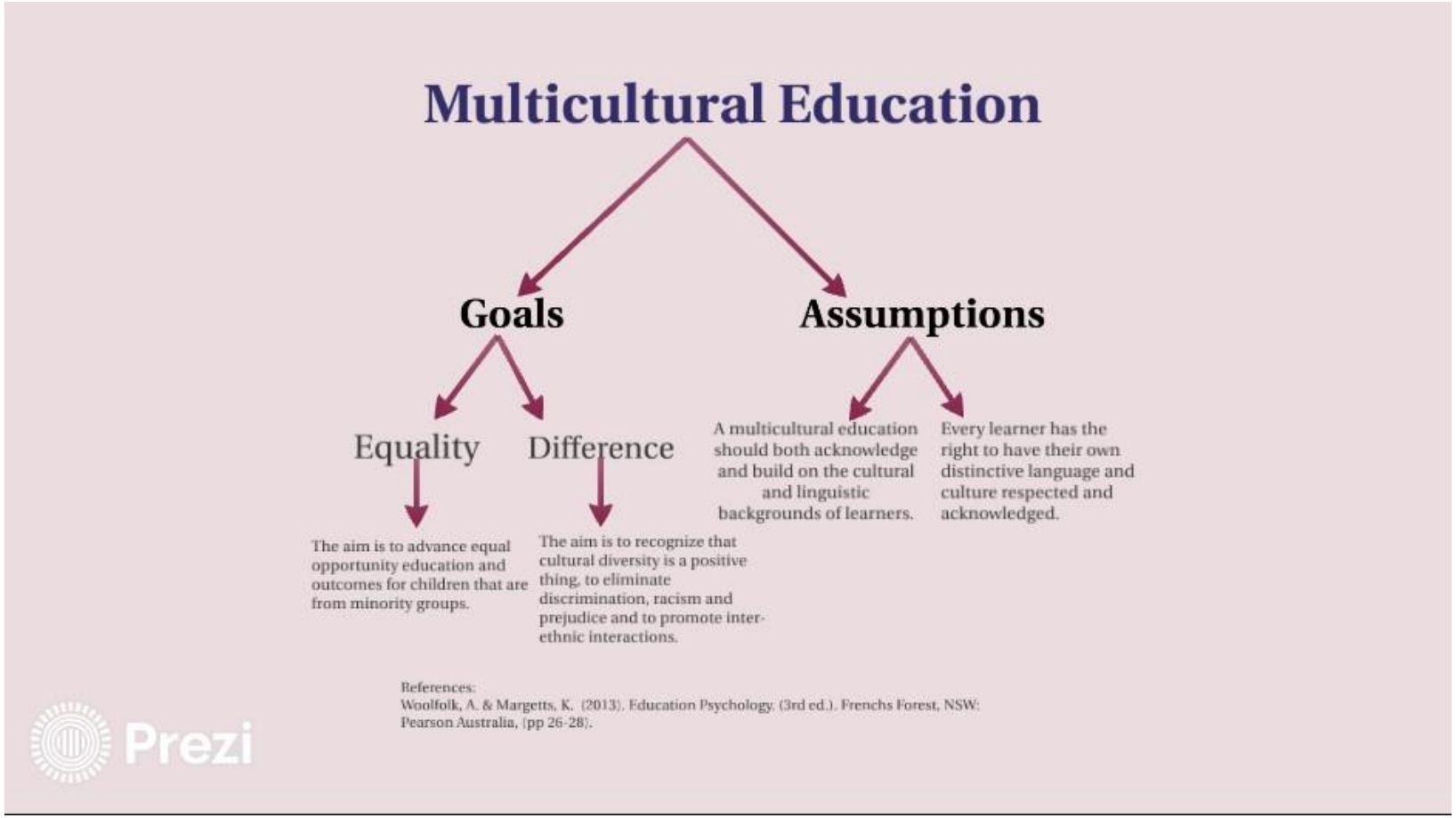
Figure 1.4 The Dimensions of Multicultural Education

Source: Copyright © 2009 by James A. Banks.

Benficii ale educației multietnice

- Crește productivitatea deoarece o varietate de resurse mentale sunt disponibile pentru îndeplinirea acelorași sarcini și promovează creșterea cognitivă și morală în rândul oamenilor
- Crește abilitățile de rezolvare a problemelor prin diferite perspective aplicate aceleiași probleme pentru a ajunge la soluții
- Crește relațiile pozitive prin atingerea obiectivelor comune
- Reduce stereotipurile și prejudecățile

Educația multiculturală

Curs nr. 8 : Toleranță, respect și dialog intercultural în educația multietnică

- Un aspect intrinsec al analizei activității sociale interculturale este procesul reflexiv de relaționare a noilor cunoștințe la propria înțelegere de sine și valori. Sensibilitatea este un element important al Diviziei de Politică lingvistică 8 în încercarea de a înțelege modul de viață al altuia, dar o parte a procesului de reflecție este acela de a lega o nouă înțelegere la propriile valori și convingeri cu toleranță și respect pentru cele ale altora.

Toleranța și respectul – fundamentele educației multietnice

„Cum construim relații bazate pe respect în școli diverse?”

- **Toleranța**: acceptarea diferențelor fără judecată; recunoașterea valorii fiecărei persoane.
- **Respectul**: atitudine activă de apreciere față de identitatea culturală și etnică a celuilalt.
- **Rolul școlii**:
  - Crearea unui climat sigur și incluziv.
  - Promovarea regulilor de conviețuire bazate pe respect reciproc.
  - Intervenții educaționale împotriva discriminării.
- **Activitate propusă**: „Cercul respectului” – elevii împărtășesc o experiență în care s-au simțit acceptați sau excluși.

- Conceptul de toleranță este adesea folosit în sensul etimologic ca „rezistent” (în latină: tolerare) ceva, chiar și ceea ce nu suntem de acord sau apreciem. În acest sens, toleranța sugerează nevoia oamenilor din medii culturale diferite de a-și dezvolta capacitatea cel puțin de a suporta faptul că alții cred și trăiesc diferit într-o anumită societate sau într-o lume mai largă, chiar dacă ar putea împărtăși unele valori fundamentale.

- Conceptul de respect se referă la o atitudine mai pozitivă, în care nu se tolerează pur și simplu diferența, ci o consideră ca având o valoare pozitivă. Înainte de a putea respecta un mod de viață, sau o persoană, trebuie să aveți o cunoaștere destul de apropiată sau o înțelegere a acestuia, ea sau a lui. Respectul poate fi combinat cu toleranța, deoarece nu necesită acord cu ceea ce este respectat, ci poate fi văzut ca o modalitate de a aprecia „celălalt” și diferențele sale, reducând astfel nevoia de toleranță.

Pentru a educa, respectul trebuie să fie reciproc.

Dialogul intercultural – punte între comunități

- **Dialog intercultural**: schimb de idei, valori și experiențe între persoane din culturi diferite.
- **Competențe dezvoltate**:
  - Ascultare activă și empatie.
  - Curiozitate față de alte perspective.
  - Capacitatea de a gestiona conflicte culturale.
- **Exemplu de proiect**: „Povești din comunitatea mea” – elevii intervievează persoane din alte grupuri etnice și prezintă concluziile.
- **Impact**: reducerea tensiunilor, creșterea coeziunii sociale, formarea unei generații deschise și colaborative.

- Dialogul intercultural se referă la un schimb de opinii deschis și respectuos între indivizi și grupuri din culturi diferite. Un astfel de dialog se bazează pe înțelegerea reciprocă, deschiderea și respectul și aprecierea reală a diversității, a demnității umane egale și a drepturilor omului egale. Ea implică o atitudine pozitivă față de diversitate, considerând întâlnirea dintre oameni cu credințe și practici culturale diferite ca o îmbogățire pentru toți și văzând propria individualitate ca fiind dezvoltată prin întâlnirea „alterității”.

- Toleranța, respectul și dialogul intercultural nu necesită ca cineva să vadă toate culturile, practicile și credințele ca fiind la fel de adevărate sau valoroase. Mai degrabă, ele se bazează pe faptul că cineva abordează alți oameni, grupuri și practici cu o anumită identitate și viziune asupra lumii proprii, deși acestea se pot schimba și dezvolta prin întâlniri și schimburi cu alții din medii diferite.

Curs.nr.9/10: **Exemple de realizare a educației multietnice în zonele de graniță din UE**

România-Ungaria

- Diversitatea culturilor din România și Ungaria a fost îmbogățită creativ de contextul istoric, bogat în contacte, interacțiuni și împrumuturi culturale. În aceste cazuri, multiculturalismul s-a dezvoltat în diverse momente ale istoriei fiecărei țări, cel mai adesea în contextul migrației (determinat de contextul istoric sau social).

Zona de graniță româno-maghiară

- În România, pentru minoritățile maghiare și germane, consecvente în multe zone ale țării, există programe dezvoltate, există manuale și o educație specifică pentru minorități. Cu toate acestea, rezultatele cercetării au arătat că problemele transfrontaliere din școlile multietnice, atât în România, cât și în Ungaria, sunt în mare parte aceleași: ignoranța reciprocă și lipsa implementării valorilor lor în educația școlară.

- Deși în ambele țări există un cadru legal pentru funcționarea școlilor pentru minorități, deși există un curriculum pentru limba și literatura maternă implementat, precum și cultura și civilizația propriei minorități etnice, limba și educația interculturală sunt încă greu de realizat.

- Motivele sunt diferite de la caz la caz: lipsa cadrelor didactice calificate în zonele defavorizate cu populație școlară scăzută, lipsa cadrelor didactice care să poată practica educația interculturală și să devină adevărați agenți ai schimbării, resurse financiare și materiale limitate pentru reabilitarea infrastructurii pentru un mediu educațional și educațional. baza materiala; chiar și absența școlară și abandonul școlar, în special populația romă, atât în Ungaria, cât și în România; lipsa profesorilor care cunosc limba romani pentru a face față manualelor de limba romani „impuse”.

- Rolul semnificativ al familiilor în promovarea propriei culturi se dovedește a fi din ce în ce mai mult o excepție în satele care au făcut obiectul cercetării noastre. Din păcate, familia, indiferent de originea sa etnică, nu prețuiește suficient valorile specifice și cultura lor. Dar există în fiecare sat oameni dedicați, dornici să-și dedice energia, timpul, preocuparea pentru păstrarea și susținerea acestei culturi, pentru a consolida și promova aceste comunități în context non-formal: festivaluri populare, concursuri școlare, sărbători religioase ale minorităților, activități comune pentru toate minoritățile comune.

- Educația în comunitățile multietnice din zonele de graniță dintre România și Ungaria ar putea facilita atât asimilarea, cât și cultivarea propriei culturi, formarea mândriei față de această cultură și atitudini de respect și apreciere față de cultura celorlalți. Pe baza asimilării limbii materne și a culturii naționale, precum și prin dezvoltarea identității și a sentimentului de apartenență la un grup cultural, educația în comunitățile multietnice trebuie să implementeze ideea de diversitate și modele culturale, dar și să pună accent pe universalitatea. element de cultură.

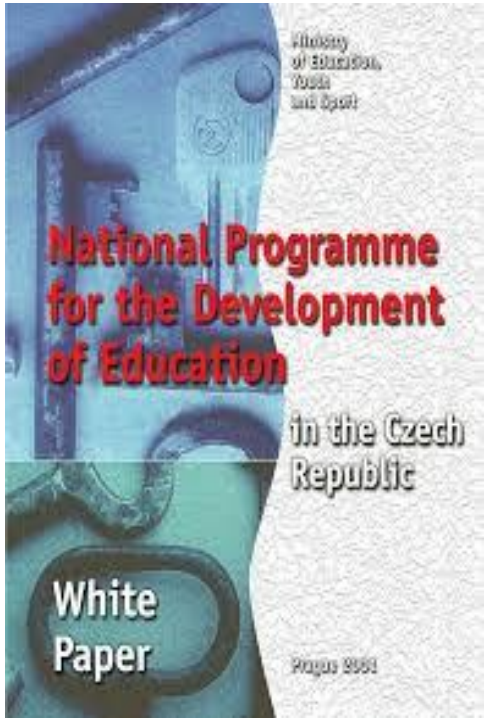
- Numai cunoscându-ți propria cultură și fiind mândru că aparține unui grup etnic, îl poți înțelege pe cel care locuiește lângă tine. Elevii trebuie să înțeleagă că, indiferent de etnie, religie, limbă etc., toți oamenii sunt la fel, au drepturi egale și, prin urmare, cultura fiecăruia trebuie apreciată și respectată. Din perspectiva pedagogică, implică planuri de învățare, proiecte și programe școlare specifice de educație interculturală, cu accent pe diversitate, dar și pe cunoașterea propriei culturi.

Curs.nr.11: Exemple de realizare a educației multietnice în zonele de graniță din UE

Cehia-Germania (Bavaria)

- Dimensiunile internaționalizării în educația timpurie și școlară. După formarea Cehoslovaciei în 1918, aria de cunoaștere a lumii și a Europei și a înțelegerii internaționale a fost încorporată în partea comună a curriculumului. De-a lungul timpului a fost afectată de circumstanțe politice și ideologice. Conceptul actual al dimensiunii europene a fost încorporat în predarea la toate nivelurile de învățământ după revoluția din 1989, deși includerea sa formală în documentele oficiale a avut loc ulterior.

- Documentele strategice: Educația Cehă și Europa, adică Cartea Verde (1999) și Programul Național pentru Dezvoltarea Educației în Republica Cehă, Cartea Albă (2001) au oferit un impuls major pentru introducerea dimensiunii europene în educație.

În aceste documente au fost formulate următoarele obiective privind conținutul educației:

- - nevoia de a putea comunica în două limbi;
- - educație spre toleranță, înțelegere și respect față de alte națiuni, rase și culturi;
- - introducerea de noi teme: integrarea europeană și educația multiculturală;
- - scopurile și motivele integrării europene

- Aceste obiective au fost pe deplin încorporate în reforma curriculară care a fost stabilită în Legea Educației, care a intrat în vigoare în 2005. Reforma a avut ca rezultat noi documente pentru educația elevilor și studenților cu vârste cuprinse între 3 și 19 ani, adică Programele-cadru de educație.

- Acestea stabilesc un cadru obligatoriu pentru educație și definesc conținutul educațional standard pentru o anumită etapă de educație. În ceea ce privește promovarea educației lingvistice în afara cadrului curricular, o inițiativă semnificativă este acordarea Etichetei Limbii Europene.

Alte exemple

Belgia

- **Multietnică**: populație formată din flamanzi, valoni, germani, plus comunități de migranți (marocani, congolezi, turci).
- **Pluriculturală**: trei limbi oficiale (franceză, neerlandeză, germană); Bruxelles este un oraș internațional, cu influențe culturale diverse.
- **Educație**: programe bilingve și interculturale în școli, accent pe coexistență și respect reciproc.

Suedia

- **Multietnică**: comunități mari de migranți din Siria, Irak, Somalia, Iran.
- **Pluriculturală**: politici de integrare care promovează păstrarea limbii și culturii de origine.
- **Educație**: „modersmål” – ore de limbă maternă pentru elevii cu altă origine etnică.

Regatul Unit

- **Multietnică**: englezi, scoțieni, galezi, nord-irlandezi, plus comunități indiene, pakistaneze, africane, caraibiene.
- **Pluriculturală**: Londra este considerată unul dintre cele mai diverse orașe din lume.
- **Educație**: curriculum care include istoria migrației, religii și tradiții diverse; accent pe combaterea rasismului.

Curs.nr.12/13: Exemple de realizare a educației multietnice în zonele de graniță din UE

Alte cazuri

- GECT (Grupul European de Cooperare Teritorială) Eurorégion Nouvelle Aquitaine-Euskadi-Navarre între Franța și Spania declară multilingvismul și educația multietnică drept una dintre problemele sale cheie și, prin urmare, GECT investește în promovarea studiului celor patru limbi vorbite în școlile din zona acoperită de euroregiune: bască, spaniolă, franceză și occitană. În ceea ce privește educația în aceste zone de frontieră în școli, Euroregiunea a dezvoltat un program de formare a profesorilor primari bilingvi vorbitori de limbă franceză și bască. Acest program abordează nevoia de a avea mai mulți profesori bilingvi și multilingvi, care rezultă din creșterea orelor de limbă franceză/bască, din cauza creșterii cererilor părinților.

- GECT MURABA dintre Ungaria și Slovenia își propune să promoveze și să sprijine educația și formarea bilingvă, cu referire explicită la comunitățile minoritare din zonă. Potrivit Raportului de monitorizare al GECT din 2017, acest GECT urmărește să faciliteze punerea în aplicare a drepturilor statutare ale minorităților naționale maghiare și slovene pe teritoriu și păstrarea limbii și culturii acestora.

- GECT Eurométropole Lille-Kortrijk-Tournai de la granița dintre Franța și Belgia a dezvoltat un microproiect experimental Interreg pentru predarea limbilor străine. Acest proiect înfrățește 12 școli primare și gimnaziale (6 în Flandra, 3 în Valonia și 3 în metropola europeană Lille) în jurul unui proiect pedagogic și lingvistic care se ocupă de dezvoltarea durabilă.

- Regiunea europeană GECT Tirol-Tirol de Sud-Trentino de la granița austro-italiană a instituit un program de master Euregio în administrație publică pentru absolvenții care lucrează în administrațiile publice ale celor trei membri GECT. Curriculumul de doi ani promovează multilingvismul așa cum este în engleză, germană și italiană. Acesta abordează subiecte interculturale și managementul public în Euregio, îmbunătățind înțelegerea de către participanți a legislației și politicilor UE, având în vedere nivelul substatal.

- GECT Euroregion Pyrénées-Meditérannée între Franța și Spania a creat un fond comun pentru proiecte culturale prin unirea cererilor distincte de proiecte care au fost gestionate de Catalonia, Languedoc-Roussillon, Midi-Pyrénées și Insulele Baleare într-un singur apel gestionat de Euroregiunea. Fondul urmărește valorificarea și promovarea diversității culturale a teritoriilor și crearea unui hub cultural de referință pentru creația artistică, care poate fi folosit și în educație.

- GECT Abaúj-Abaújban de la granița ungaro-slovacă a inițiat un proiect de Memoriale istorice pentru a prezenta relațiile culturale istorice în zona de frontieră. Proiectul ar trebui să crească gradul de conștientizare cu privire la istoria comună în teritoriul transfrontalier și să introducă obiceiuri, îmbrăcăminte și alimente din trecut în viața de zi cu zi a oamenilor. GECT a mobilizat generații tinere și mai în vârstă de pe ambele părți ale graniței pentru a vizita și a se implica activ în grupuri culturale. Proiectul a ajutat indirect școlile transfrontaliere să înțeleagă mai bine istoria și moștenirea culturală pentru tinerele generații.

- GECT Pays d'Art et d'Histoire Transfrontalier (PAHT) de la graniţa dintre Franţa şi Spania a implementat proiectul Patrimc@t pentru a crea un sistem teritorial de interpretare a arhitecturii şi a patrimoniului în Văile Catalane şi pentru a implementa „Ţara de Marca Artă și Istorie către un teritoriu transfrontalier. Proiectul creează o rețea de situri de patrimoniu și rute interpretative pentru localnici, publicul tânăr și vizitatori. Astfel, proiectul contribuie la dezvoltarea economică a zonelor rurale și întărește profesioniștii din cultură și turism prin dezvoltarea de noi activități și accesul la resurse profesionale. Acest proiect este folosit și în școli, în special în activități educaționale multietnice.

Metode și strategii pentru clasa multietnică

De la principii la practica didactică

Profesorul în clasa multietnică

1. **Mediator** – între culturile prezente în clasă și cultura școlii
2. **Facilitator al învățării** – pornește de la experiența și limba elevilor
3. **Model de comportament** – felul în care vorbește despre „celălalt” este preluat de clasă
4. **Proiectant al mediului de învățare** – un spațiu sigur, în care diferența este o resursă, nu un deficit
5. **Partener** – al familiilor și al comunității locale

Competențele interculturale ale profesorului

Cadrul de referință al Consiliului Europei (2018) descrie 20 de competențe, grupate în patru domenii:

Valori

demnitatea umană și drepturile omului; diversitatea culturală; democrația, justiția, echitatea

Atitudini

deschidere față de alteritatea culturală, respect, spirit civic, responsabilitate, încredere în propria eficacitate, toleranța ambiguității

Abilități

gândire critică, ascultare și observare, empatie, flexibilitate, abilități plurilingve, cooperare, rezolvarea conflictelor

Cunoaștere și înțelegere critică

a propriei persoane, a limbii și comunicării, a lumii

Competența comunicativă interculturală (Byram)

Savoir être	*Savoirs*	*Savoir comprendre*	*Savoir apprendre / faire*	*Savoir s'engager*
curiozitate și deschidere, disponibilitatea de a suspenda neîncrederea față de alte culturi	cunoștințe despre grupurile sociale, despre produsele și practicile lor	interpretarea unui document sau eveniment dintr-o altă cultură și raportarea lui la propria cultură	descoperirea de noi cunoștințe și folosirea lor în interacțiunea reală	conștiința culturală critică: evaluarea propriei culturi și a celorlalte după criterii explicite

Principii de proiectare didactică

- Integrarea conținuturilor din mai multe culturi în toate disciplinele, nu doar în „ora de diversitate”
- Valorizarea experienței și a limbii materne a elevilor
- Așteptări înalte și sprijin diferențiat pentru toți
- Analiza critică a manualelor și a materialelor (stereotipuri, absențe, perspective unice)
- Colaborarea cu familiile, cu mediatorii școlari și cu comunitatea

Cf. dimensiunile educației multiculturale propuse de J. Banks (Curs 7)

Învățarea prin cooperare: metoda Jigsaw (Aronson)

1. Clasa se împarte în grupuri eterogene de 4–6 elevi (grupuri de bază)
2. Tema se împarte în tot atâtea părți; fiecare elev primește o parte
3. Elevii cu aceeași parte se reunesc în „grupuri de experți”
4. Experții revin în grupul de bază și își predau partea colegilor
5. Evaluare individuală pe întreaga temă

Efect: fiecare elev devine indispensabil pentru grup, ceea ce reduce prejudecățile și competiția.

Alte metode interactive

Incidentul critic	analiza unei situații de neînțelegere culturală reale sau verosimile
Jocul de rol	aceeași situație văzută din mai multe poziții
Harta identității	elevii își reprezintă apartenențele multiple (biografia lingvistică)
Studiul de caz intercultural	comunități, tradiții, istorii locale
Proiectul transfrontalier	clase din cele două părți ale graniței lucrează la o temă comună

Limbile în clasa multietnică

Plurilingvismul elevilor este un capital, nu un obstacol

- Folosirea pedagogică a limbii materne (glosare, explicații, lucrul în perechi pe aceeași limbă)
- Clase și programe bilingve în zonele de graniță (vezi cazurile Euskadi–Navarra, Cehia–Bavaria)
- Predarea integrată a conținutului și a limbii străine (CLIL)
- Parteneriate școlare online (de exemplu, eTwinning)

Exemplu de activitate: „Patrimoniul comun al graniței”

Nivel

gimnaziu (10–14 ani); clase din Bihor și Hajdú-Bihar

Obiective

identificarea elementelor de patrimoniu împărtășit; comunicarea în limba vecinului; lucrul în echipe mixte

Desfășurare

1. Inventarierea, pe grupe, a obiceiurilor, clădirilor și cuvintelor comune
2. Schimb online între clase
3. Realizarea unei hărți digitale a patrimoniului
4. Prezentare publică

Evaluare: portofoliul echipei, autoevaluare și o fișă de reflecție

Evaluarea în educația multietnică

- Se evaluează competențe (atitudini, abilități), nu doar cunoștințe
- Descriptorii din Cadrul Consiliului Europei (vol. 2) pot servi drept grilă de observare
- Atenție la sarcinile de evaluare dependente cultural sau lingvistic
- Feedback descriptiv, orientat spre progres

Instrumente

Portofoliul

Jurnalul reflexiv

Observarea sistematică

Autoevaluarea și evaluarea între colegi

Curs 14: **Concluzii**

- Educația este fundamentul dezvoltării personale, al capacității de inserție profesională și al cetățeniei active și responsabile. Este esențială pentru vitalitatea societății și a economiei europene. Accesul, pe tot parcursul vieții, la programe de educație, formare și învățare favorabile incluziunii și de calitate este un drept al tuturor cetățenilor, consacrat de Pilonul european al drepturilor sociale.

Comisia Europeană și statele membre ale Uniunii Europene (UE) colaborează pentru a-și concretiza viziunea colectivă cu privire la un Spațiu european al educației, îndreptându-și eforturile în special către:

- îmbunătățirea calității și echității în educație și formare
- profesori, formatori și directori de școli
- educația digitală
- educația ecologică
- Spațiul european al educației pe scena mondială

Cadrul strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale va contribui la realizarea Spațiului european al educației prin:

- sprijinirea statelor membre ale UE în procesul de reformare a sistemelor de educație și formare
- consolidarea sinergiilor cu alte domenii de politică, cum ar fi cercetarea și inovarea, politica socială, ocuparea forței de muncă și tineretul, precum și cu instrumentele de finanțare ale UE pentru a sprijini mai bine reformele naționale
- identificarea obiectivelor și a indicatorilor pentru orientarea activității și monitorizarea progreselor.

- Europa nu este un concept static cu limite clare. Întotdeauna a fost structurat și restructurat. În acest context, conviețuirea armonioasă între diverse grupuri a devenit inevitabilă, chiar dacă este o sarcină dificilă. În această etapă, ceea ce este important este promovarea și încurajarea multiculturalismului și multietnicității ca expresii ale diferențelor culturale și etnice în spațiul public și soluționarea problemelor care apar din diferențe prin dialogul intercultural. Având în vedere faptul că o natură orientată spre interior a UE i-ar limita în mod clar perspectivele de a juca rolul unui actor cu adevărat global, amestecul etnic și religios Europa secolului XXI, care este deschisă altor amalgamări și influențe culturale, ar fi mai de preferat prin toți membrii săi ca o sursă a puterii și bogăției lor

Bibliografie

- Ayers R, Crossing Borders: The Role of Discourse Diversity in Multicultural Education, Multicultural Education Review, Volume 6, 2014 - Issue 2.
- Barth, K. M.; Brie, M.; Dărăbăneanu, D; Polgár, I., (2019). *The Role of Intercultural Communication in Adapting Ethnic Groups to the European Union Social Space*. Saarbrücken: Lambert Academic Publishing.
- Bradea A., Aspects of Intercultural Education in Schools Border. Case Study, Indian Journal Of Applied Research 5(12), 2015, ISSN - 2249-555X.
- Brie, Mircea; Șipoș, Sorin; Horga, Ioan (2011). *Ethno-Confessional Realities in the Romanian Area: Historical Perspectives (XVIII–XX Centuries)*. Oradea: Editura Universității din Oradea.
- Brie, Mircea (2010). *European Culture between Diversity and Unity*. Oradea: Analele Universității din Oradea, Seria Relații Internaționale și Studii Europene.
- Banks, James A. (2009). *Diversity and Citizenship Education: Global Perspectives*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Constantin, S. (2010) The Legal and Institutional Framework for National Minorities in Slovakia, Treaties and Documents, Journal of Ethnic Studies, 63, 8-5
- Cerghit I., Neacşu I., (coord.), (2001.), Prelegeri pedagogice, Ed.Polirom, Iaşi
- Cristea S., (2002), Dicţionar de pedagogie, Ed. Litera Internaţional, Chişinău
- Cucoş C.,, (2002), Pedagogie (Ediţia a II-a revăzută şi adăugită), Ed.Polirom, Iaşi
- Cucoș, Constantin (2000). *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale*. Iași: Editura Polirom.

- Council of Europe (1992) European Charter for Regional or Minority Languages – ECRML, Council of Europe, European Treaty Series – No. 148.
- Council of Europe (1995) Framework Convention for the Protection of National Minorities – FCNM, Council of Europe, European Treaty Series – No. 157.
- Diez-Itza Eliseo, European research partnerships in multilingual and multicultural education, Aula Abierta, Universidad de Oviedo, 86, 2005.
- Eide, A. (2014) United Nations Standard-Setting Regarding Rights of Minorities and Indigenous Peoples, Europa Ethnica, 71:3/4, 51–61.
- Engl A., Europe's culturally diverse borderscapes: The EGTC from the perspective of minority studies, 15 years of the EGTCs. Lessons learnt and future perspectives, 2020, https://ec.europa.eu/futurium/en/institutional-matters/15-years-egtc-lessons-learnt-and-future-perspectives-new-book-published-cesci.html
- Engl, A. & Evrard, E. (2019) Agenda-setting dynamics in the post-2020 cohesion policy reform: the pathway towards the European cross-border mechanism as possible policy change, Journal of European Integration (published online in November 2019). doi: 10.1080/07036337.2019.1689969.
- Lantschner, E. (2002) Protection of National Minorities through Bilateral Agreements in Southeastern Europe, Second European Yearbook of Minority Issues, 2002:3, 579-603.
- Pan, C., Pfeil, B.S. & Videsott P. (2018) (eds.) National Minorities in Europe. Handbook of European National Minorities, Volume 1, 2nd edition. Österreich/Berliner Wissenschaftsverlag, Berlin, Wien.
- Păcurar A., Epure L., Unity through diversity. Education for a New Europe: The multicultural heritage between Romania and Serbia and its benefits for a common educational policy, Procedia - Social and Behavioral Sciences 116 (2014) 578 – 584, Elsevier.
- Pogonyi, S. (2017) Extra-territorial ethnic politics, discourses and identities in Hungary. Palgrave MacMillan, Cham.
- Roșu, Camelia Augusta (2020). *Multiculturalism și educație interculturală*. Alba Iulia: Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia – Facultatea de Științe și Litere

- Shoraka, K. (2010) Human Rights and Minority Rights in the European Union, Routledge, Abingdon, New York.
- https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/czechia/other-dimensions-internationalisation-early-childhood-and-school
- Multicultural education embraces EU diversity, https://www.politico.eu/article/multicultural-education-embraces-eu-diversity/
- Verlot, Marcel & Day, Graham (2000). *Education in a Multicultural Society: A Comparative Perspective*. London: Palgrave Macmillan.
- Zamfir, Cătălin & Stoica, Laura (coord.) (2006). *O nouă provocare: Incluziunea socială*. București: Editura Expert.

- Aronson, E., & Patnoe, S. (2011). *Cooperation in the Classroom: The Jigsaw Method* (3rd ed.). London: Pinter & Martin.
- Byram, M. (2021). *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence: Revisited* (2nd ed.). Multilingual Matters. https://doi.org/10.21832/9781800410251
- Council of Europe (2018). *Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Vol. 1: Context, concepts and model*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Nedelcu, A. (2008). *Fundamentele educației interculturale*. Iași: Polirom.